

USMERJENOST KMETIJSTVA V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI

Dr. Jakob MEDVED, Ljubljana

I. UVOD

1. Izraba tal kot najvidnejši zunanji izraz kmetijskega gospodarstva v določenem prostoru je vedno skupen odsev različnih naravnih, socialnih, ekonomskih in kulturnih vplivov. Ker je to zapleteno součinkovanje v neprenehnem razvoju, zato se neprenehno spreminja tudi izraba zemljišča. Zunanji videz kulturne pokrajine in stopnja razvoja določenega kmetijskega področja sta pogosto odvisna od tega, kateri vplivi imajo vodilno vlogo. Naravne razmere so dana osnova in so v širšem pomenu besede (podnebje, kamninska sestava, vertikalna členovitost itd.) več ali manj trajne ali pa se zelo počasi spreminjajo. V ožjem pomenu pa so v mnogočem odvisne od delovanja človeka v prostoru (namakanje in osuševanje, pospeševanje ali preprečevanje erozije prsti, gnojenje, gradnja teras itd.). Te absolutne vrednosti naravnih razmer za kmetijstvo človek na različnih stopnjah razvoja različno vrednoti. V naši neposredni preteklosti, ko je velika večina vsega prebivalstva Slovenije živela od kmetijstva, je prevladovala samooskrbna usmeritev. Osnovni namen je bil pridelati hrano za preskrbo družine, ne glede na količino vložnega dela. Na tem vrednotenju in tej usmeritvi so se izoblikovale zemljiške kategorije, tip poselitve, parcelna razdelitev, velikost posestev in drugi elementi kulturne pokrajine. Videz naše kulturne pokrajine je po posameznih pokrajinah različen, kot pač so različne naravne razmere in drugi vplivi. Ta klasična agrarna struktura doživlja v zadnjih dveh desetletjih temeljite spremembe. Možnosti zaposlitve v raznih panogah neagrarnega gospodarstva doma ali v tujini ponujajo boljši in zanesljivejši kos kruha, zato se delež čistega kmečkega prebivalstva zelo naglo niža (leta 1961 je znašal 30^{0/0}, leta 1971 18^{0/0}). Zmanjšanje števila prebivalstva ter spremenjene družbene in socialne razmere so povzročile, da pri izrabi zemljišča in s tem pri celotnem kmetijstvu postaja pomemben ekonomski vidik. Ni več osnovni smoter samooskrbno gospodarstvo, to je pridelovanje hrane, ne glede na količino vložnega dela, temveč je pomembna produktivnost dela. Ekonomski vidik je prevrednotil naravne in strukturne razmere v kmetijski pokrajini. Postavil je nova merila glede ustreznosti naravnih razmer in velikosti zasebnih zemljišč. Pri tem nas zanima vprašanje, kako se proces ekonomizacije kmetijstva kaže v različnih naravnih in socialnoekonomskih okoljih in koliko se je naše kmetijstvo že preusmerilo od samooskrbe v tržno proizvodnjo.

2. *Viri in metode dela.* Osnovni vir za prikaz izrabe zemljišča in tržne usmerjenosti so statistična poročila o pridelanih pridelkih (1, 2) in

statistična poročila o prodaji kmetijskega blaga (3, 4). Ker so podatki zbrani za posamezne občine, ki so pri nas zelo velike in pogosto obsegajo naravno in družbenogeografsko zelo različna področja, posplošitev v okviru občine zabriše notranje razlike. Teh pomanjkljivosti se dobro zavedam, toda razpoložljivi statistični podatki ne omogočajo podrobnejše raziskave pri tržni usmeritvi. Slabost prikaza tržne usmeritve je tudi v tem, da je mogoče zajeti samo tisti del tržnega blaga, ki so ga odkupile razne odkupne postaje. Ni pa mogoče zajeti tistega blaga, ki so ga kmetje prodali neposredno potrošnikom.

Prikaz izrabe zemljišča in tržne usmerjenosti kmetijstva v severovzhodni Sloveniji temelji na denarni vrednosti pridelkov, in to na povprečnih cenah, ki so veljale leta 1969.

3. *Omejitev prostora.* Pri omejevanju prostora severovzhodne Slovenije nisem izhajal iz vnaprej določenega področja, temveč sem skušal po pregledu izrabe zemljišča v celotni Sloveniji ugotoviti, do kod segajo značilne poteze severovzhodnega dela.

Slovenija kot celota je po vrednosti poljedelskih in sadjarsko-vinogradniških pridelkov izrazito živinorejska dežela; krmne rastline dajejo 65,2 % celotne vrednosti pridelkov. Drugo mesto zavzemajo okopavine s 14,6 %, tem pa sledijo žitarice in posebne kulture z 10,1 % vrednosti pridelkov. Pri prostorski razširjenosti posameznih kultur pa so velike razlike. Severovzhodni del Slovenije ima manj krmnih rastlin in več žitaric ter posebnih kultur, kot znaša slovensko poprečje. Če skušamo po izbiri zemljišča omejiti pojem severovzhodne Slovenije, potem bi ta regija vključevala še občine Mozirje, Žalec, Celje, Šentjur in Krško. Pri tem pa je treba posebej poudariti, da je ta razdelitev zelo splošna. Če bi razmejevali samo po deležu krmnih rastlin, potem bi morali vključiti še občini Sevnica in Trebnje, če pa samo po deležu žitaric, potem bi odpadle občine Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Mozirje in Žalec.

II. IZRABA ZEMLJIŠČA V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI

1. *Določitev tipov izrabe zemljišča.* Določanje tipov izrabe zemljišča temelji na denarni vrednosti pridelkov. Pridelki so razvrščeni v štiri osnovne skupine: *žitarice, okopavine, krmne rastline in posebne kulture.* Pri žitaricah sem upošteval pšenico (posebej bogatorodne in druge vrste), rž, oves, koruzo in ajdo. Druge žitarice sem upošteval le takrat, če je njihova vrednost znaša več kot 0,1 % skupne vrednosti žitaric. Okopavine zajemajo krompir, fižol, čebulo, česen, grah, lečo, ohrovt, paradižnike, papriko in druge vrtnine. Krmne rastline zajemajo krmo travnikov in pašnikov in tiste njivske kulture, ki so namenjene samo za krmo živine (deteljo, lucerno, krmno peso, krmni grah, pitnik, silažno koruzo, krmno korenje, razne mešanice stročnic, žit in trav ter druge krmne kulture). Posebne kulture pa združujejo sadje, grozdje, hmelj, sladkorno peso in drugo (ribez, maline itd.).

Po deležu vrednosti posamezne skupine pridelkov sem skušal določiti tipe izrabe zemljišč. Ker pa je Slovenija po vrednosti kmetijskih pridelkov izrazita živinorejska dežela, se to močno kaže tudi pri izbiri poljedelskih zemljišč. Splošna prevlada krmnih rastlin in skromno uveljavljanje drugih smeri zahteva, da se tipizacija izrabe zemljišča nasloni predvsem

na notranjo diferenciacijo vodilnega tipa, to je krmnih rastlin. Vse občine, kjer dajejo krmne rastline več kot 50 % celotne vrednosti poljedelskih in sadjarskih vinogradniških pridelkov, sem uvrstil med krmne tipe. Glede na večjo ali manjšo prevlado krmnih kultur pa so določeni podtipi, kjer sem upošteval tudi drugo vodilno kulturo. Občine, kjer dajejo druge kulture skupno nad 50 % skupne vrednosti poljedelskih in sadjarsko vinogradniških pridelkov, sem podobno uvrstil po vodilni in stranski skupini kultur.

PREGLED PROSTORSKE RAZŠIRJENOSTI POSAMEZNIH SKUPIN POLJEDELSKIH KULTUR

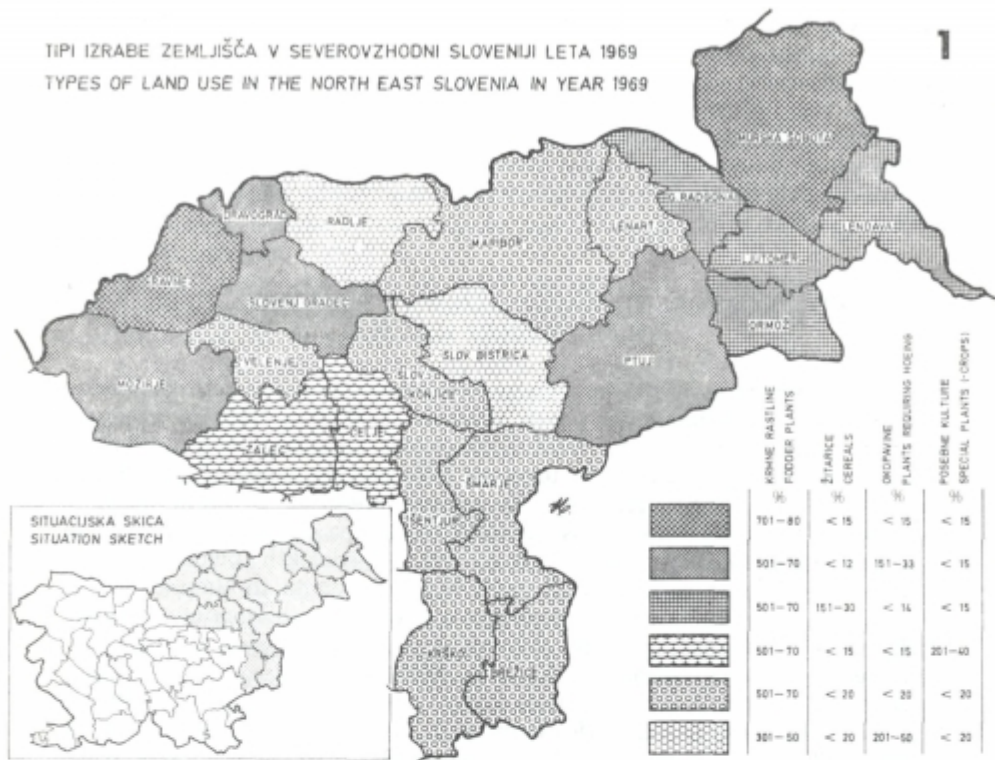
1. Svojevrsne naravne in socialnoekonomske razmere Severovzhodne Slovenije se močno kažejo tudi v izrabi zemljišča. Skupna vrednost krmnih rastlin znaša 59,2 % celotne vrednosti poljedelskih in sadjarsko vinogradniških pridelkov in je torej za 6 % pod slovenskim poprečjem. Skupno daje ta del Slovenije 45,2 % celotne vrednosti krmnih rastlin v Sloveniji. Prostorska razširjenost krmnih rastlin pa je tudi znotraj te regije zelo različna. Največji del vrednosti poljedelskih pridelkov (nad 70 %) dajejo krmne rastline v občinah Murska Sobota in Ravne na Koroškem. Od 60 do 70 % vrednosti dajejo v dveh občinah Pomurja (Gornja Radgona in Ljutomer), v štirih občinah, ki obsegajo pretežno gorat svet (Dravograd, Slovenj Gradec, Velenje in Mozirje), ter v občinah Šentjur in Šmarje. V desetih občinah (Lendava, Ormož, Ptuj, Maribor, Lenart, Slovenske Konjice, Žalec, Celje, Brežice in Krško) dajejo krmne rastline od 50 do 60 % in v dveh občinah (Radlje ob Dravi in Slovenska Bistrica) pod 50 % vrednosti poljedelskih in sadjarsko vinogradniških pridelkov.

Severovzhodna Slovenija je najpomembnejše žitorodno področje v Sloveniji; daje ji 65,3 % celotnega slovenskega pridelka. Skupna vrednost žitaric znaša 13,4 % vrednosti poljedelskih in sadjarsko vinogradniških pridelkov in je za 3,3 % nad slovenskim poprečjem. Nad 20 % vrednosti celotnih pridelkov dajejo žitarice v občinah Lendava, Ljutomer in Slovenska Bistrica. To je tudi najvišji delež žitaric v Sloveniji. Od 15 do 20 % vrednosti skupnih pridelkov dajejo žitarice v občinah Ormož, Gornja Radgona, Lenart in Brežice. Nekoliko manjšo (od 10 do 15 %), toda še vedno nadpoprečno vrednost dajejo žitarice v občinah Ptuj, Maribor, Radlje ob Dravi, Slovenske Konjice, Šmarje, Krško, Šentjur, Celje in Velenje. Vse druge občine pa spadajo v osrednjeslovenski tip, kjer znaša delež žitaric pod 10 % vrednosti omenjenih pridelkov.

Tudi pri gojitvi posebnih kultur je Severovzhodna Slovenija nad slovenskim poprečjem (za 2,8 %) in daje 63,2 % skupne vrednosti teh pridelkov. Pri tem zlasti izstopata občini Žalec in Celje, kjer dajejo posebne kulture nad 20 % vrednosti omenjenih pridelkov. Od 15 do 20 % vrednosti pridelkov donajajo posebne kulture v občinah Ormož in Slovenska Bistrica, od 10 do 15 % pa v občinah Lenart, Maribor, Ptuj, Radlje ob Dravi, Lendava, Slovenske Konjice, Velenje, Šmarje, Brežice in Krško. V vseh drugih občinah pa so posebne kulture manj pomembne in so pod slovenskim poprečjem.

Pri okopavinah Severovzhodna Slovenija ne zavzema posebnega mesta in daje 49,3 % vrednosti celotnega slovenskega pridelka. Tudi delež vred-

TIPI IZRABE ZEMLJIŠČA V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI LETA 1969
 TYPES OF LAND USE IN THE NORTH EAST SLOVENIA IN YEAR 1969

nosti okopavin je zelo blizu slovenskemu poprečju. Največji delež (nad 20 %) k skupni vrednosti pridelkov dajejo okopavine v občini Ptuj, Slovenska Bistrica in Radlje ob Dravi. Od 15 do 20 % vrednosti omenjenih pridelkov dajejo okopavine v občinah Mozirje, Ravne na Koroškem, Velenje, Slovenj Gradec, Dravograd, Slovenske Konjice, Maribor in Lenart. Vse druge občine so blizu slovenskega poprečka razen občin Žalec, Celje, Gornja Radgona in Ormož, kjer dajejo okopavine pod 5 % vrednosti poljedelskih in sadjarsko vinogradniških pridelkov.

2. *Prostorska razširjenost tipov izrabe zemljišča.* — Čeprav je v Severovzhodni Sloveniji manj krmnih rastlin, kot znaša slovensko poprečje, vendar krmni tipi prevladujejo. Občini Ravne na Koroškem in Murska Sobotna spadata v krmni tip z znatnim deležem okopavin, ki je v Sloveniji najbolj razširjen. Pretežni del ostalih občin spada v *omiljene krmne tipe*, kjer dajejo krmne rastline od 50,1 do 70 % vrednosti pridelkov. Glede na različne kombinacije deleža drugih kultur lahko ločimo naslednje štiri podtipе:

a) *Omiljeni krmni tip z močnim deležem okopavin* obsega tri pretežno gorate občine (Slovenj Gradec, Dravograd, Mozirje) in občino Ptuj.

b) *Omiljeni krmni tip z znatnejšim deležem žitaric* je značilen samo za Severovzhodno Slovenijo. Uveljavlja se v nekaterih gosto naseljenih občinah, kot so Ljutomer, Ormož, Lendava in Gornja Radgona.

c) *Omiljeni krmni tip z močnim deležem posebnih kultur* obsega središče našega hmeljarstva v občinah Žalec in Celje.

č) Omiljeni krmni tip z dokaj enakomernim deležem drugih kultur kaže največjo polikulturno in samooskrbno usmerjenost izrabe zemljišča. Tudi ta tip se uveljavlja razen v občini Metlika samo v Severovzhodni Sloveniji. Obsega gosto naseljene in gospodarsko zaostale občine (Šmarje, Brežice, Krško, Lenart) ter tiste gospodarske bolj razvite občine, kjer je močnejši delež posebnih kultur (Maribor, Velenje in Slovenske Konjice).

V svojevrstnem, tako imenovanem kombiniranem tipu izrabe zemljišča so razmerja med posameznimi skupinami kultur od primera do primera različna. V občini Radlje ob Dravi dajejo krmne rastline 46 %^o, okopavine 28,4 %^o, posebne kulture 13,8 %^o in žitarice 11,8 %^o vrednosti pridelkov. V tej posplošitvi so zabrisane velike razlike med vrednostjo naravnih in družbenih razmer na severnih področjih Pohorja, v Dravski dolini in razvitem gorskem svetu na levem bregu Drave. Podobne razmere so tudi v občini Slovenska Bistrica, kjer je vrednost okopavin in žitaric močno izenačena, znaten delež vrednosti pa dajejo tudi posebne kulture.

III. TRŽNA USMERJENOST KMETIJSTVA V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI

1. Stopnja tržne usmerjenosti poljedelske izrabe zemljišča.

Stopnjo tržne usmerjenosti izrabe zemljišča sem skušal ugotoviti tako, da sem ugotovil delež prodanih pridelkov po posameznih občinah. Pri tem pa so določene težave. Pri izrabi zemljišča prevladujejo krmni tipi in ravno krmne rastline dajejo največji delež vrednosti poljedelskih pridelkov. Pri krmnih rastlinah pa ni mogoče ugotavljati tržne usmerjenosti samo s prodajo krme, temveč predvsem s prodajo živinorejskih pridelkov. Ravno pri živinoreji pa na osnovi obstoječih podatkov ni bilo mogoče ugotoviti tržne usmerjenosti. Manjkajo podatki o številu živine, o prirastu, o domačem zakulu itd. Edini stvarni podatki so o prodaji živinorejskih pridelkov. S pomočjo le-teh pa lahko prikažemo samo strukturo prodanega blaga, ne pa stopnje tržne usmerjenosti. Zaradi tega sem pri prikazu stopnje tržne usmerjenosti upošteval samo prodajo poljedelskih in sadjarsko vinogradniških pridelkov, ne pa tudi živinorejskih.

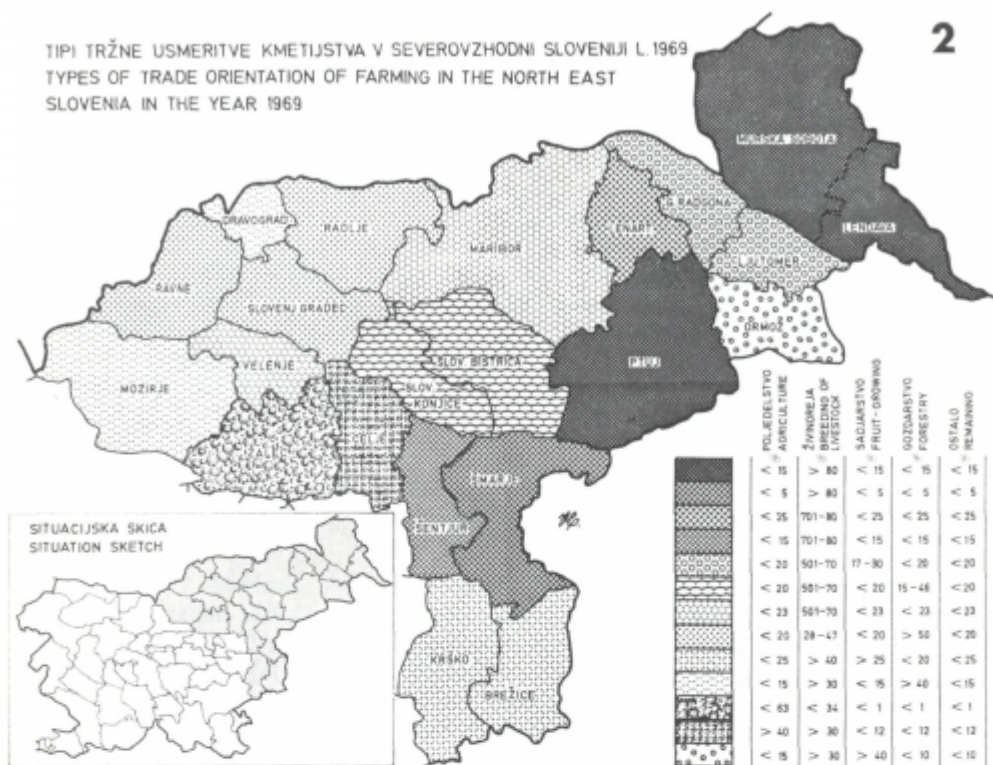
Ceprav je tudi za Severovzhodno Slovenijo značilno, da je izraba zemljišča podrejena živinoreji in samooskrbi, je vendar stopnja tržne usmerjenosti pri poljedelskih in sadjarsko vinogradniških pridelkih znatno nad slovenskim poprečjem. Najnižja stopnja tržne usmerjenosti (pod 1 %^o skupne vrednosti pridelkov) je v občini Šmarje pri Jelšah.

V 12 občinah Severovzhodne Slovenije (Brežice, Gornja Radgona, Krško, Lenart, Lendava, Mozirje, Murska Sobota, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Slovenske Konjice, Šentjur in Velenje) prihaja na trg od 1 do 5,9 %^o pridelka, torej manj, kot znaša slovensko poprečje. V sedmih občinah (Dravograd, Ljutomer, Maribor, Ormož, Ptuj, Radlje ob Dravi in Slovenska Bistrica) prihaja na trg od 5,9 do 10 %^o skupne vrednosti poljedelskih pridelkov. Najvišja stopnja tržne usmerjenosti je v občini Žalec, kjer prihaja na trg 47,1 %^o, in v občini Celje, kjer prihaja na trg 18,2 %^o celotne vrednosti pridelkov.

Zanimivo podobo nam daje prostorski pregled prodaje posameznih skupin poljedelskih kultur. Pri prodaji žitaric ima Severovzhodna Slovenija daleč prvo mesto. Največ žitaric, nad 20 %^o vrednosti pridelka, pri-

TIPI TRŽNE USMERITVE KMETIJSTVA V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI L. 1969
 TYPES OF TRADE ORIENTATION OF FARMING IN THE NORTH EAST
 SLOVENIA IN THE YEAR 1969

2

haja na trg v občinah Murska Sobota, Ormož, Ljutomer, Maribor in Žalec. Nadpovprečna tržna usmerjenost pri žitaricah je še v občinah Gornja Radgona, Lenart in v občini Krško, medtem ko je drugod pod slovenskim povprečjem.

Pri okopavinah je največja tržna usmerjenost v občini Dravograd, slede občine Ormož in Celje ter Maribor, Ptuj in Žalec. Povsod drugod je prodaja okopavin dokaj skromna. Pri tržni usmerjenosti sadjarstva prednjačijo občine Slov. Konjice, Lenart, Žalec, Gornja Radgona, Krško, Maribor in Ptuj, kjer gre na trg nad 50% pridelka. Nadpovprečna prodaja sadja je še v občinah Slov. Bistrica, Ormož in Brežice. V drugih občinah pa je pod slovenskim povprečjem.

Presenetljivo je, da je stopnja tržne usmerjenosti pri grozdju tako skromna. To je verjetno deloma zaradi tega, ker pri družbenih posestvih tisto grozdje, ki ga kombinati sami pridelajo, ni štetu med prodano, ampak je prikazano pri prodaji vina, na drugi strani pa verjetno kmetje precejšen del pridelka prodajo direktno potrošnikom mimo odkupnih postaj.

2. Tipi tržne usmerjenosti kmetijstva.

Pri prikazu tipov tržne usmerjenosti kmetijstva so zajeti vsi pridelki, ki jih prodaja zasebnik in družbeni sektor kmetijstva. Razdeljeni so v naslednje skupine:

a) *poljedelski pridelki* obsegajo žitarice, okopavine, krmne rastline in industrijske rastline;

- b) *živinorejski pridelki* vključujejo vse vrste prodane živine, jajca, mleko in mlečne izdelke, volno, kožo in perje;
- c) *sadjarski in vinogradniški pridelki* združujejo vse vrste sadja, grozdje, vino, žganje in druge alkoholne in brezalkoholne pijače;
- č) *les* (drva, tehnični les, celulozni les);
- d) *drugi pridelki* zajemajo prodano krmo senožeti in travnikov, gozdne sadeže, zdravilna zelišča, med in drugo blago, ki ni posebej navedeno.

Po strukturi prodanega blaga sem določil tipe tržne usmerjenosti. Vse občine, kjer določena skupina daje nad 50 % vrednosti celotnega prodanega blaga, sem uvrstil v ustrezen tip. Ker pri tržni usmeritvi prevladujejo živinorejski tipi, sem glede na večjo ali manjšo prevlado določil podtipe, kjer sem upošteval tudi drugo vodilno skupino. Občine, kjer nobena skupina ne daje več kot 50 % vrednosti prodanih pridelkov, sem uvrstil v kombinirane tipe z notranjo diferenciacijo po prvih dveh vodilnih skupinah.

3. Pregled prostorske razširjenosti tipov tržne usmeritve.

Ceprav Severovzhodna Slovenija pri usmerjenosti v živinorejo nekoliko zastaja za slovenskim poprečjem, je vendar živinoreja tudi v tej pokrajini najvažnejša veja kmetijskega gospodarstva in živinorejski tipi tržne usmeritve zajemajo večino občin.

Izraziti živinorejski tip se uveljavlja v štirih občinah (Lendava, Murska Sobota, Šmarje in Ptuj), kjer dajejo živinorejski pridelki 80 % skupne vrednosti prodanega kmetijskega blaga.

Živinorejski tip tržne usmeritve z dokaj enakomernim deležem drugih skupin se uveljavlja v občinah Lenart in Šentjur. *Omiljeni živinorejski tipi tržne usmeritve* zajemajo sedem občin. V občinah Gornja Radgona, Krško in Ljutomer je z močnejšim deležem sadja, v občini Maribor in Velenje z dokaj enakomernim deležem drugih skupin in v občinah Slovenska Bistrica in Slovenske Konjice z močnejšim deležem lesa.

Gozdarski tip tržne usmeritve z močnim deležem živinoreje se uveljavlja v občinah Ravne na Koroškem, Radlje ob Dravi in Slov. Gradec, torej v občinah, ki obsegajo pretežno gorski svet.

Poljedelski tip tržne usmeritve se uveljavlja samo v občini Žalec, kjer dajejo poljedelski pridelki 64,6 % skupne vrednosti prodanih kmetijskih pridelkov.

Kombinirani tipi tržne usmeritve zajemajo skupno pet občin. V Dra Vogradu in Mozirju se uveljavlja gozdno živinorejski tip. V občini Brežice se uveljavlja živinorejsko-sadjarski, v občini Ormož pa sadjarsko-živinorejski. Občina Celje pa je s poljedelsko živinorejsko usmeritvijo dokaj sorodna občini Žalec.

Ob koncu lahko ugotovimo, da izredna slikovitost naravnih in družbenih razmer v Severovzhodni Sloveniji povzroča tudi veliko pestrost v izbiri zemljišča in tržni usmerjenosti kmetijstva. Kljub temu da je v posameznih občinah severovzhodne Slovenije razvito visoko specializirano tržno kmetijstvo, se vendar regija kot celota še ni preusmerila k tržni proizvodnji. V občinah, kjer prevladuje drobna posest, je še vedno v ospredju staro polikulturno in samooskrbno kmetijstvo, kot je bilo pred desetletji.

Viri:

1. Zavod za statistiko SR Slovenije, obrazec PO- 32 a.
2. Zavod za statistiko SR Slovenije, obrazec PO- 33 b.
3. Zavod za statistiko SR Slovenije, obrazec TRG 31/70.
4. Zavod za statistiko SR Slovenije, obrazec TRG 33/70.

TYPES OF SOIL EXPLOITATION AND THE MARKET ORIENTATION OF AGRICULTURE IN NORTHEAST SLOVENIA

Summary

Methods of work. The basic source for the presentation of the soil exploitation and of the market-orientation of agriculture is the statistical reports, sent by the communities to the Institute for Statistics of the SR Slovenia. The presentation of the soil exploitation and of the market-orientation of agriculture is based on the value of the products in money, at average prices, current for the single products in 1969. As to the soil exploitation the agricultural products are ranged among four basic groups: cereals, vegetables which require hoeing, forage and special products. The types of soil exploitation are classified on the basis of the share of the particular group in the value. But because Northeast Slovenia is a stockfarming land with regard to the value of agricultural products, this is strongly reflected also by the utilization of agricultural territories. The general prevailing of forage and the limited specialisation of other lines demand of the typification of the soil exploitation to lean chiefly upon the inner differentiation of the prevailing type, i. e. upon the forage. All the communities where the forage crop yields more than 50% of the total value of the agricultural and fruit-and-viticultural products, are ranged among the forage types. With regard to the greater or smaller predomination of forage subtypes are determined, taking into account also a second leading product. Where the other products yield together over 50% from the total value of the agricultural and fruit-and-viticultural products, the types are classified according to the leading and the side-groups of the products.

Spatial extent of the types of soil exploitation. Of a specific nature, the populational and economic social conditions of Northeast Slovenia among others show themselves also in the specific use of the ground. The predomination of small holdings and the relative density of the agrarian population cause that Northeast Slovenia is generally the largest connected area of a moderately specialized and predominantly polycultural exploitation of the soil. Besides some few exceptions (Murska Sobota and Ravne in Carinthia) a moderate forage type of soil exploitation asserts itself in most communities, (where the forage crop yields from 50 to 70% of the value of agricultural and fruit-and-viticultural products), partly with a greater share of vegetables which require hoeing, cereals, fruit, or with a rather proportionate share of the other groups. Compared with whole Slovenia Northeast Slovenia has more cereals and special products, but less forage crop.

The presentation of the market orientation of the agricultural utilization of the ground is founded on the same methods of work as the presentation of the soil exploitation. But it was possible to include only that part of the sold agricultural goods which have been bought by the different purchase stations. It was not possible to take up the goods which have been sold directly to the consumers. Though it is characteristic for Northeast Slovenia too that the use of the soil is subordinated to stockfarming and to self-supplying, the grade of the market-orientation with agricultural and fruit-and-viticultural products is far above the Slovenian average. The spatial examination of the sale of the single groups of agricultural products shows that Northeast Slovenia holds the first place in the sale of cereals in Slovenia. Most cereals are brought to market (above 20% of the crop) in the communities of Murska Sobota, Ormož, Ljutomer, Ptuj, Maribor and Zalec. The communities of Slovenske Konjice, Lenart, Zalec, Gornja Radgona, Maribor and Ptuj go ahead in the market-

orientation of fruit-growing, where over 50% of the produce is brought to market. The biggest market-orientation with regard to the vegetables requiring hoeing is to be found in the communities of Dravograd, Ormož, Celje, Maribor, Ptuj and Žalec. Anywhere else the sale of these vegetables is under the Slovenian average.

Types of the *market-orientation of agriculture*. In presenting the types of the market-orientation in agriculture all produce sold by the private and social sector of farming is included. The products are divided into the following groups: a) agricultural products, b) stock-farming products, c) fruit-growing and wine-growing products, d) wood, e) the remaining products. As to the structure of the sold goods the types of the market-orientation are classified after the same methodology as with the soil exploitation. Because the stock-farming types prevail in the market-orientation, subtypes concerning the greater or smaller predominance are determined, but also the second leading group is considered. The communities, where no group yields more than 50% from the value of the sold products, are classified among the combined types with an inner differentiation according to the first two groups.

The examination of the spatial extent of the several types of market-orientation shows that in Northeast Slovenia four communities belong to the expressly stock-farming type, two communities to the stock-farming type and seven to the moderate stock-farming type of market-orientation.

The forest type of market-orientation asserts itself in three communities, situated in mostly hilly districts. The agricultural type holds its ground only in the strongly specialized hop growing community of Žalec. All the other communities are ranged among the combined types, partly among the forest-stock farming, partly among the stock-farming — forest types, or among the fruit-growing — stock-farming and stock-farming — fruit-growing types.